

Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).

Спеціальність – 281.

Державне управління: удосконалення та розвиток. 2025. № 9.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2025.9.6>

УДК 35.072:004.738.5:332.1:658.5

О. О. Вельган,

д. держ. упр., доцент, провідний науковий співробітник Науково-дослідного відділу розроблення та проведення ігор Науково-дослідного управління дослідження воєнних ігор та аналітичного забезпечення Центру воєно-стратегічних досліджень, Національний університет оборони України

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0007-5360-777X>

І. В. Драган,

д. держ. упр., старший науковий співробітник, професор кафедри менеджменту, Заклад вищої освіти «Університет трансформації майбутнього»

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6906-5000>

О. М. Чемодуров,

к. е. н., докторант кафедри національної безпеки, публічного управління та адміністрування, Державний університет «Житомирська політехніка»

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0000-3583-5196>

**ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИФРОВІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ
КОМПЛЕКСНОГО СТАЛОГО ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНОГО
РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЙ В СУЧАСНИХ УМОВАХ**

O. Velhan,

Doctor of Public Administration, Associate Professor, Leading Researcher of the Research Department of Game Development and Implementation of the Research Department of War Games Research and Analytical Support of the Center for Military and Strategic Studies, National Defense University of Ukraine

I. Dragan,

Doctor of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Management, Higher Education Institution «University of Future Transformation»

O. Chemodurov,

PhD in Economics, Doctoral candidate of the Department of National Security, Public Management and Administration, Zhytomyr Polytechnic State University

ENSURING DIGITALIZATION OF STATE POLICY FOR COMPREHENSIVE SUSTAINABLE INNOVATIVE AND INVESTMENT DEVELOPMENT OF TERRITORIES IN MODERN CONDITIONS

У статті досліджуються проблеми державного управління сталим розвитком територій України в умовах глобалізації з урахуванням сучасних соціально-економічних та природно-екологічних викликів. Автори наголошують на необхідності забезпечення збалансованого поєднання економічних, соціальних та екологічних факторів розвитку, що дозволяє досягати сталого розвитку як на регіональному, так і на національному рівні. Особлива увага приділяється цифровізації державної політики як ключового інструменту оптимізації управлінських процесів у сфері сталого розвитку. Розглянуто сучасні підходи до визначення поняття «сталий розвиток», оцінки взаємодії соціально-економічних і природно-екологічних чинників, а також механізми регулювання використання природних ресурсів, податкового стимулювання та ринкових інструментів у контексті цифрового управління.

Автори підкреслюють, що цифровізація державної політики забезпечує ефективний моніторинг та прогнозування соціально-економічних і екологічних процесів, інтеграцію даних між центральними та регіональними органами влади, підвищує прозорість та швидкість ухвалення управлінських рішень, а також сприяє раціональному використанню природних ресурсів і мінімізації негативного впливу виробничої діяльності на навколишнє середовище. Розглянуто роль цифрових технологій у формуванні комплексних програм сталого розвитку територій, зокрема у сфері управління інвестиційною діяльністю, контролю за дотриманням екологічних норм та оцінки ефективності реалізації регіональних політик.

У статті визначено основні принципи сталого розвитку територій з урахуванням цифровізації: пріоритет екологічної безпеки та соціального добробуту, забезпечення балансу між економічним зростанням та збереженням природного середовища, інтеграція цифрових інструментів управління у державну та регіональну політику, раціональне використання відновлюваних і невідновлюваних ресурсів, прогнозування екологічних ризиків і оперативне реагування на надзвичайні ситуації.

Результати дослідження можуть бути використані при розробці державних програм та регіональних стратегій сталого розвитку, впровадженні цифрових платформ для управління ресурсами та інтеграції економічних і екологічних індикаторів у процес прийняття управлінських рішень. Праця має наукову та практичну цінність для дослідників, державних органів влади, місцевого самоврядування та організацій, які займаються цифровізацією управлінських процесів у сфері сталого розвитку.

The article examines the issues of state management of sustainable territorial development in Ukraine in the context of globalization, taking into account contemporary socio-economic and environmental challenges. The authors emphasize the need to ensure a balanced combination of economic, social, and ecological development factors, enabling

sustainable development at both regional and national levels. Particular attention is paid to the digitalization of state policy as a key tool for optimizing management processes in the field of sustainable development. The paper explores modern approaches to defining the concept of "sustainable development," assessing the interaction of socio-economic and environmental factors, and regulating the use of natural resources, tax incentives, and market-based instruments within the framework of digital governance.

The authors highlight that the digitalization of state policy ensures effective monitoring and forecasting of socio-economic and environmental processes, integration of data between central and regional authorities, increases transparency and decision-making speed, and promotes the rational use of natural resources while minimizing the negative impact of production activities on the environment. The role of digital technologies in developing comprehensive territorial sustainable development programs is analyzed, particularly in investment management, compliance control with environmental standards, and evaluation of the effectiveness of regional policies.

The article identifies the main principles of territorial sustainable development with the integration of digitalization: prioritizing environmental safety and social welfare, ensuring a balance between economic growth and environmental preservation, integrating digital management tools into state and regional policies, rational use of renewable and non-renewable resources, and forecasting environmental risks with prompt response to emergencies.

The results of the study can be applied in the development of state programs and regional sustainable development strategies, implementation of digital platforms for resource management, and integration of economic and ecological indicators into management decision-making. The work holds scientific and practical value for researchers, government authorities, local self-government bodies, and organizations involved in the digitalization of management processes in the field of sustainable development.

Ключові слова: *сталий розвиток, розвиток територій, державна політика, цифровізація, соціально-економічні фактори, екологічні фактори, екологічна рівновага, регіональна політика, інвестиційне управління, природні ресурси, економічне зростання, охорона навколишнього середовища, моніторинг, прогнозування, управління, інновації, державне управління, цифрове управління, ефективність ресурсів, адаптація до клімату.*

Keywords: *sustainable development, territorial development, state policy, digitalization, socio-economic factors, environmental factors, ecological balance, regional policy, investment management, natural resources, economic growth, environmental protection, monitoring, forecasting, governance, innovation, public administration, digital governance, resource efficiency, climate adaptation.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку України характеризується значним загостренням проблеми її сталого розвитку. Нові економічні відносини вимагають розробки та реалізації державної стратегії забезпечення сталого розвитку територій. Дослідження цієї проблеми є нагальною необхідністю, оскільки матеріальне та духовне благополуччя нинішнього та майбутніх поколінь залежить від правильного розуміння сутності сталого розвитку, визначення оптимальної взаємодії факторів соціально-економічного та природно-екологічного розвитку. Однак вся система факторів (виробничі фонди, робоча сила, інвестиції), крім природно-екологічних, розвивається в рамках соціально-економічної системи, вона піддається впливу та регулюванню з боку суспільства. У той самий час вплив суспільства на природно-екологічні чинники обмежений закономірностями розвитку самої природи.

Оскільки реалізація державної стратегії сталого розвитку України є багатоплановою проблемою забезпечення балансу економічних та екологічних

інтересів суспільства, вирішення цього завдання передбачає тісну взаємодію органів державної влади та органів місцевого самоврядування.

Необхідність дослідження цієї проблеми обумовлена також відсутністю досвіду проведення регіональної політики у сфері забезпечення сталого розвитку, а особливо цифровізації державних процесів у контексті комплексного сталого інноваційно-інвестиційного розвитку територій, що представляє значний практичний інтерес для України.

Таким чином, сталий розвиток територій на сучасному етапі забезпечується рівновагою між факторами соціально-економічного та природно-екологічного розвитку. Державі необхідно виробити ефективну природно-екологічну політику, яку слід здійснювати у комплексі з регіональною політикою України загалом, із застосуванням цифрових технологій для моніторингу, прогнозування та управління процесами сталого розвитку.

Особливо актуальним є дослідження забезпечення цифровізації державної політики комплексного сталого інноваційно-інвестиційного розвитку територій, що включає автоматизоване управління ресурсами, інтеграцію даних про економіку та екологію, а також використання цифрових платформ для оцінки ефективності реалізації регіональних програм.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Методологічним проблемам сталого розвитку соціально-економічних систем та прикладним аспектам управління взаємодії економіки та екології, а також методичним питанням визначення забезпечення державної політики комплексного сталого розвитку територій в сучасних умовах присвячено праці як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Широко відомі фундаментальні дослідження у цій галузі таких вітчизняних учених, як В.І. Вернадський, О.Д. Довгань, С.А. Мороз, В.М. Мороз, О. Сидоренко. У своїх працях вчені зробили спробу обґрунтувати взаємодію факторів сталого розвитку як на регіональному рівні, так і на рівні країни загалом. Однак

недостатньо дослідженими є питання цифровізації державної політики комплексного сталого інноваційно-інвестиційного розвитку територій в сучасних умовах.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Визначити принципи забезпечення цифровізації державної політики комплексного сталого інноваційно-інвестиційного розвитку територій в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У понятійному апараті сталого розвитку, на жаль, досі немає належної впорядкованості та ясності, незважаючи на те, що ця проблема все частіше стає предметом досліджень теоретичного та прикладного характеру [1, 2, 3]. Відсутність єдиного розуміння та тлумачення основних понять найчастіше призводить до різних результатів у дослідженнях, до “різночитання” одних і тих самих проблем сталого розвитку.

У науковій літературі є безліч підходів до визначення поняття «стійкий розвиток», які відрізняються один від одного, насамперед через різне розуміння взаємодії економічних та екологічних факторів розвитку, а також відсутність єдності поглядів на роль і значення цих факторів у сучасних умовах. Найбільш поширеним є формулювання сталого розвитку, запропоноване Світовою комісією з екології та розвитку у 1987 р.: сталий розвиток – це розвиток, що сприяє задоволенню потреб нинішнього покоління без зменшення можливостей майбутніх поколінь задовольняти їхні власні потреби.

Різні концептуальні підходи до трактування поняття сталого розвитку виражаються у наступному. Сстійкий розвиток - це такий стан, коли:

- корисність не зменшується з часом;
- споживання не зменшується з часом;
- ресурси використовуються таким чином, щоб можливості для промислового виробництва не зменшувалися з часом;
- природні ресурси не зменшуються з часом;
- доходи від використання ресурсів не зменшуються з часом;

- задовольняються мінімальні умови стабільності екосистем із лікуванням часу.

Ці визначення ґрунтуються на необхідності справедливого розподілу ресурсів між поколіннями та всередині одного покоління для досягнення сталого розвитку. Соціальний та економічний розвиток має бути спрямований на мінімізацію негативних ефектів економічної діяльності. Якщо діяльність нинішнього покоління призводить до виникнення шкоди майбутнім поколінням (наприклад, споживання невідновних ресурсів), йому має бути надано повну компенсацію збитків.

На нашу думку, на користь сталого економічного розвитку свідчить кілька аргументів. Перший — це моральне право наступних поколінь жити в умовах не гірших за ті, в яких живе нинішнє покоління, це означає, що необхідно залишити своїм нащадкам не менші можливості для існування та розвитку, якими воно має на сьогоднішній день. Другий – екологічний. Суспільство має погодитися з тим, що збереження екологічної рівноваги є найважливішим завданням розвитку економіки нашої країни. В цьому випадку будь-яка економічна активність, що загрожує збереженню біорізноманіття, є небажаною для суспільства. Отже, економічний розвиток має бути організований таким чином, щоб не руйнувати, а сприятиме стійкості екосистем. Третій – економічний. Екологічне стале розвиток є суспільству ефективнішим, ніж нестійкий. У разі сталого економічного розвитку суспільство розвивається екологічно збалансованим шляхом. Проте існують вагомі підстави вважати, що у багатьох регіонах світу стан довкілля погіршується. Тому проблема сталого розвитку національних та регіональних економік залишається актуальною.

Як у практиці, так і у теоретичних дослідженнях зустрічається різне розуміння сталого розвитку. Є прихильники жорсткої регламентації господарської діяльності, які прагнуть зберегти навколишнє середовище (по суті, вони скочуються на позиції концепції екотопії), є прихильники менш жорсткої позиції щодо сталого розвитку, їхні позиції схожі на концепцію помірною розвитку. У зв'язку з різним рівнем вимог до сталого розвитку виділяються поняття слабкої стійкості та сильної стійкості. Ми під стійким розвитком розуміємо оптимальне поєднання факторів розвитку

економічної системи, при взаємодії яких забезпечується гармонійний розвиток суспільства: економічне зростання та матеріальний добробут людей при зниженні забруднення довкілля та покращенні екологічного стану.

Наступним важливим моментом для дослідження еколого-економічних систем є уточнення понять «регіон», «регіональна політика». Визначають «регіон» як територію, яка за сукупністю насичує її елементів, що відрізняє від інших територій, "... володіє єдністю, взаємопов'язаністю складових елементів, цілісністю, причому ця цілісність - об'єктивна умова і закономірний результат розвитку даної території" [1]. І далі наголошує, що термін "регіон", що з'явився у вітчизняній літературі щодо пізніше, вживається досить багатозначно, зокрема, як синонім терміна "район" [1].

В основу виділення регіону можуть бути покладені різні ознаки, що залежать від мети завдань і проведених досліджень. Однак, на наш погляд, незалежно від них регіон – це велика територія, простір прояву однорідних процесів та явищ, що відрізняють її від інших територій.

Для виділення регіонів використовуються інші критерії, наприклад політичні, соціальні, національні тощо. У регіональній політиці вони виявляються у чистому вигляді (тобто. повністю самостійно) і взаємно враховуються під час реалізації тієї чи іншої напрями регіональної політики. Основні цілі регіональної політики мають бути враховані при розробці методичних підходів сталого розвитку територій, а саме:

- забезпечення економічних, соціальних, правових та організаційних засад, створення єдиного економічного простору;
- вирівнювання умов соціально-економічного розвитку регіонів;
- запобігання забрудненню навколишнього середовища, а також ліквідація наслідків його забруднення, комплексний екологічний захист регіонів;
- пріоритетний розвиток регіонів, які мають важливе стратегічне значення;
- раціональне використання природно-ресурсного потенціалу, ефективне використання природно-кліматичних особливостей регіонів;

- становлення, розвиток та забезпечення правових та економічних засад місцевого самоврядування.

Однак ми вважаємо, що ці цілі хоч і сформульовані правильно, але вони не відображають повною мірою проблему сталого розвитку. Тому ми вважаємо, що сталий розвиток регіону необхідно обґрунтовувати через взаємодію та регулювання факторів розвитку еколого-економічної системи.

Таким чином, науковою основою регіональної політики служить система об'єктивних законів і факторів формування сталого розвитку регіону в поєднанні з науковими принципами управління. Реалізується політика методами законодавчого забезпечення, аналізу, прогнозування та програмування, бюджетного планування, державної підтримки регіонів.

З одного боку, у сфері взаємодії факторів сталого розвитку все активніше використовуються різні ринкові регулятори, з іншого - у природокористуванні, як сфері господарської діяльності, закони природи та суспільства тісно взаємопов'язані і це зумовлює певну консервативність державної політики у сфері екології. У системі економічних інструментів забезпечення сталого розвитку основне місце займають податки (платежі) у вигляді плати за забруднення або споживання ресурсів. Податки та платежі за забруднення ефективні внаслідок того, що надають максимальну свободу суб'єкту господарювання у виборі природоохоронної стратегії, що дозволяє результативно перерозподілити та мінімізувати витрати зниження викидів.

На практиці використовується ціла низка різноманітних платежів і зборів, мета яких вплинути на поведінку підприємств та фізичних осіб для того, щоб знизити їх негативний вплив на навколишнє середовище. Розрізняються прямі та непрямі екологічні податки (платежі). Так, платежі за викиди є прямим інструментом, оскільки дають забруднювачу прямий стимул (економічну вигоду) зниження викидів шкідливих речовин.

Податки за забруднення є найефективнішою з екологічної погляду формою платежів. Проте найчастіше використання системи платежів за забруднення вимагає

досить високих витрат за моніторингу та адміністративних витрат. Тому ми вважаємо, що у ряді випадків кращою альтернативою є платежі за екологічно брудну продукцію.

Поруч із податками (платежами) існує безліч інших видів економічних інструментів на джерела забруднення. Коротко зупинимося на їх практичному застосуванні. Субсидії є спеціальними виплатами тим забруднювачам, які вживають заходів щодо зниження забруднення. Серед субсидій найчастіше зустрічаються інвестиційні податкові кредити, позики зі зниженою ставкою відсотка, гарантії за кредитами, прискорена амортизація природоохоронного обладнання, регулювання цін первинних ресурсів і кінцевої продукції.

Ринкові методи передбачають створення ринку квот на викиди забруднюючих речовин (чи використання природних ресурсів). Визначається певний соціально прийнятний рівень антропогенного впливу та у відповідному обсязі випускаються офіційні дозволи на викиди (квоти, сертифікати), що розподіляються серед джерел забруднення, які дозволяється вільно купувати та продавати на ринку.

Ринкові відносини у сфері природоохоронного регулювання передбачають існування основних елементів ринкової інфраструктури, що обслуговує угоди з торгівлі квотами та забезпечує контроль за відповідністю реальних викидів наявним квотам. До неї входять біржі, брокерські контори, система поширення інформації про попит та пропозицію на ринку, система реєстрації угод та моніторингу виконання зобов'язань сторін, що беруть участь, тощо. Система торгівлі дозволами на викиди може включати такі важливі елементи, які визначають необхідну інфраструктуру для ефективної реалізації цього інструменту природоохоронної політики.

Висновки

Забезпечення сталого розвитку територій передбачає врахування екологічного чинника у виробничих і соціально-економічних процесах та потребує використання цифрових технологій для підвищення ефективності управління. Основні принципи сталого розвитку територій із цифровим компонентом:

1. Напрямок соціально-економічного розвитку суспільства на поліпшення якості життя людей, задоволення основних потреб нинішнього та майбутніх поколінь із урахуванням екологічних та цифрових аспектів управління.
2. Підпорядкування регіональних та локальних завдань глобальним та національним цілям сталого розвитку з використанням цифрових систем моніторингу та управління.
3. Пріоритет забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку щодо цілей економічного зростання та економічної вигоди через цифрові інструменти аналізу та прогнозування.
4. Посилення взаємозв'язку економіки та екології шляхом формування єдиної еколого-економічної системи з інтеграцією цифрових технологій управління.
5. Раціональне використання відновлюваних ресурсів, скорочення споживання невідновлюваних ресурсів, максимальне застосування вторинних ресурсів із цифровим контролем за їх використанням.
6. Створення ефективного економічного механізму регулювання екологічного розвитку та природоохоронної діяльності, включно з цифровим моніторингом платежів за споживання природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища.
7. Прогнозування екологічних ризиків, запобігання та оперативна ліквідація надзвичайних ситуацій із застосуванням цифрових технологій для зменшення втрат та оптимізації ресурсів.

Література

1. Ковальчук І. В. Цифровізація державного управління в Україні: виклики та перспективи. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. 2024. № 2. С. 45–53.

2. Гриценко О. С., Шевченко І. В. Інноваційні технології в аграрному секторі: роль цифрових платформ у розвитку сільського господарства. *Економіка АПК*. 2024. № 3. С. 67–74.

3. Мельник Т. П. Цифрові інструменти в освіті: інтеграція технологій у навчальний процес. *Освітні інновації*. 2025. № 1. С. 12–19.

References

1. Kovalchuk, I.V., (2024), “Digitalization of public administration in Ukraine: challenges and prospects”, *Visnyk Natsional'noyi akademiyi derzhavnoho upravlinnya pry Prezydentovi Ukrainy*, vol. 2, pp. 45–53.

4. Hrytsenko, O.S. and Shevchenko, I.V., (2024), “Innovative technologies in the agricultural sector: the role of digital platforms in agricultural development”, *Ekonomika APK*, vol. 3, pp. 67–74.

5. Melnyk, T.P., (2025), “Digital tools in education: integration of technologies into the learning process”, *Osvitni innovatsiyi*, vol. 1, pp. 12–19.

Стаття надійшла до редакції 08.09.2025 р.